

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ГУЦАЛ Ігор Степанович

УДК 336.47.067.21

**Дієвість кредитного механізму
в економіці України**

Спеціальність 08.04.01.- Фінанси, грошовий обіг і кредит

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Київ-2004

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі банківської справи Київського національного економічного університету Міністерства освіти і науки України.

- Науковий консультант - доктор економічних наук, професор
ШОКУН Валерій Васильович,
Національний університет “Україна”, професор кафедри менеджменту організацій
- Офіційні опоненти - доктор економічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України,
ВАСИЛИК Остап Дмитрович,
Українська державна фінансова академія, ректор
- доктор економічних наук, професор
ПЕРЕСАДА Анатолій Анатолійович,
Київський національний економічний університет, завідувач кафедри банківських інвестицій
- доктор економічних наук, професор
АНДРУЩЕНКО Володимир Леонідович,
Національна академія державної податкової служби, Державної Податкової Адміністрації України, професор кафедри податкової політики та оподаткування
- Провідна установа - **Об’єднаний інститут економіки НАН України, відділ валютного, фінансового і кредитного регулювання, м. Київ**

Захист дисертації відбудеться “ 20 ” лютого 2004р о 12-00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.006.02 у Київському національному економічному університеті за адресою: 03680, м. Київ, проспект Перемоги, 54/1 ауд. 203.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Київського національного економічного університету за адресою: 03680, м.Київ, проспект Перемоги, 54/1

Автореферат розісланий “ 20 ” січня 2004 р .

Вчений секретар

спеціалізованої вченої ради,

А.М.Поддєрьогін

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Системна трансформація економіки та розвиток ринкових відносин в Україні потребує розробки адаптованої до неї економічної політики держави. Проблеми та неоднозначність щодо вибору стратегії й тактики реалізації економічної політики охоплює і її складові: грошово-кредитну та фіскально-бюджетну політики. Особливе місце в роботі відводиться грошово-кредитній політиці, її впливу на соціально-економічний розвиток держави,

структуру виробництва та споживання, платіжний баланс. Дві взаємопов'язані економічні категорії – гроші та кредит, обумовлюють спільне існування грошової та кредитної політики. Необхідність кредитної політики пов'язана, по-перше, із забезпеченням потреби в додаткових джерелах фінансування розширеного відтворення, по-друге, із кредитною підтримкою пріоритетних напрямків розвитку окремих галузей економіки, по-третє, із підтримкою стабільності та фінансової стійкості кредитної системи, по-четверте, із регулюванням грошового обігу. Розробка та реалізація кредитної політики пов'язана із трьома групами чинників, які визначають: кінцеві цілі та напрями досягнення, розробку механізму дії важелів та методів впливу на їх досягнення, взаємозв'язок кредитної, грошової та фінансової політики та їх вплив на досягнення загальноекономічних цілей держави.

Дослідження проблем розвитку грошово-кредитних відносин знайшли відображення в наукових працях вітчизняних вчених, зокрема М. Беркова, А. Гальчинського, В. Геєця, А. Герасимовича, О. Василика, А. Даниленка, О. Дзюблюка, О. Заруби, І. Лукінова, В. Лисицького, І. Лютого, А. Мороза, С. Огородника, А. Пересади, В. Пинзеника, М. Савлука, О. Сугоняки, А. Чухна, О. Шарова, В. Шокуна, В. Ющенко, а також зарубіжних – Н. Валенцевої, В. Кисельова, А. Косого, О. Лаврушина, Ю. Маслаченкова, Г. Панової, Пітера С. Роуза, Дж. Ф. Сінкі та інших.

У наукових працях названих авторів висвітлюються проблеми щодо здешевлення банківських кредитів, підтримки пріоритетних галузей економіки, ризиковості кредитної діяльності банків, оцінки кредитоспроможності позичальників та інших питань, пов'язаних з функціонуванням кредитного механізму. Теорія і практика функціонування кредитного механізму не є новою для вітчизняної економічної науки, проте її основний розвиток припадав на період адміністративно-командної економіки, де основну роль у кредитному забезпеченні та регулюванні відводилося плановим та адміністративним методам. У період становлення незалежності України та формування ринкових засад функціонування економіки роль, місце та дієвість кредитного механізму в економічній системі є недостатньо дослідженими. Зокрема, на сьогодні практично відсутній комплексний аналіз можливостей кредитного забезпечення банківською системою діяльності суб'єктів господарювання, що не дозволяє кредиту зайняти те місце, яке він об'єктивно повинен мати в системі забезпечення зростання економіки і вирішення соціальних проблем. Актуальними на сьогодні є напрями регулятивного впливу кредиту на ефективність економіки, зокрема: забезпечення перерозподілу ресурсів в сферу матеріального виробництва, стимулювання інвестиційних процесів, створення ефективною структури грошової маси шляхом зниження питомої ваги грошової бази та зростання грошово-кредитного мультиплікатора тощо.

Тому об'єктивно виникла необхідність у поглибленому дослідженні проблем функціонування кредитного механізму, як форми реалізації кредитної політики: обґрунтування складу та структури, дієвості його впливу на економічні процеси з точки зору кредитного забезпечення та кредитного регулювання діяльності суб'єктів господарювання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри грошового обігу та кредиту і кафедри банківської справи Тернопільської академії народного господарства як складова частина теми “Грошово-кредитна система України в умовах ринкових перетворень в економіці” (номер державної реєстрації 0101U005698) (автором підготовлено розділ “Удосконалення практики кредитування комерційними банками суб'єктів господарювання”); а також кафедри банківської

справи Київського національного економічного університету і належить до теми “Банківська система України: її становлення та розвиток у перехідний період до ринкової економіки (номер державної реєстрації 019U023340) (підготовлено розділ “Кредитна політика комерційних банків в організації процесу кредитування”).

Мета і задачі дослідження полягає у теоретичному узагальненні, обґрунтуванні методологічних та методичних засад функціонування кредитного механізму, його дієвості в економічних процесах, розробці науково-обґрунтованих рекомендацій щодо вдосконалення методів та форм кредитного забезпечення та регулювання економічних процесів в Україні.

Поставлена мета зумовила вирішення сукупності таких основних завдань:

- обґрунтування цілей та напрямів кредитної політики як на макроекономічному, так і на мікроекономічному рівнях, враховуючи особливості трансформаційного періоду;
- визначення складу та оптимальної структури кредитного механізму як форми реалізації кредитної політики для досягнення її конкретних цілей;
- дослідження сутності поняття “дієвість” кредитного механізму та його показників;
- визначення принципів та умов функціонування кредитного механізму як основи його дієвого впливу на економічні процеси в державі;
- обґрунтування напрямів кредитної політики комерційних банків щодо організації процесу кредитування в залежності від загально-економічних, регіональних та внутрішньобанківських інтересів;
- моделювання структури кредитного портфеля, виходячи із прогнозованого обсягу кредитних ресурсів, ризиковості кредитних операцій та оптимального розміщення ресурсів за параметрами кредитної політики;
- дослідження фінансової можливості, виробничої необхідності та комерційної доцільності реалізації кредитних відносин, тобто мотивації спільних інтересів кредитора та боржника;
- вдосконалення показників ефективності кредитування суб’єктів господарювання, виходячи із мотиваційності кредитних відносин;
- розробка кількісних параметрів та ефективних меж участі кредиту у джерелах формування обігових коштів суб’єктів господарювання;
- дослідження кредитоспроможності позичальників виходячи із мотиваційності кредитних відносин;
- оцінка якості процесу кредитування з метою визначення впливу негативних внутрішньобанківських чинників на виникнення проблемних кредитів.

Об’єкт дослідження - кредитний механізм, його склад, структура та процес функціонування.

Предмет дослідження - кредитні відносини, які виникають між комерційними банками та позичальниками в процесі руху кредитних ресурсів та здійснення кредитного моніторингу.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети роботи використано низку загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, взаємозв’язаних та послідовно застосовуваних у загальній логіці аналізу: діалектичні методи пізнання, методи наукової абстракції, індукції та дедукції, системного підходу, метод порівняння та синтезу, класифікаційно-аналітичний, статистичні методи, графічний, економіко-математичне моделювання, прогнозування.

Інформаційною базою дослідження стала наукова монографічна література, статті зарубіжних та вітчизняних вчених у періодичних виданнях, законодавчі та нормативні акти, Iinternet, статистичні дані НБУ та комерційних банків.

Наукова новизна одержаних результатів:

– розроблені науково-теоретичні підходи, на основі яких представлена нова модель кредитного механізму, яка формується із визначенням таких чинників, як мотиваційні аспекти кредитних відносин, достатність ресурсної бази, визначення оптимальної структури його елементів та ефективність впливу на економічні процеси в умовах економіки перехідного періоду: на формування економічного потенціалу суспільства за рахунок мобілізації додаткових, неемісійних джерел, надання кредитної підтримки пріоритетним напрямкам розвитку галузей економіки, забезпечення стабільності й фінансової стійкості самої кредитної системи, регулювання грошової маси в обігу;

– визначено суть дієвості кредитного механізму, що вперше розкриває його вплив на макроекономічному та мікроекономічному рівнях. На макроекономічному рівні – позитивний вплив його на досягнення конкретних цілей кредитної політики, які визначаються економічним розвитком держави; на мікроекономічному рівні – його вплив на узгодження інтересів суб'єктів кредитування (економічної необхідності, фінансової можливості та комерційної доцільності у кредитних відносинах як для кредитора, так і для боржника);

– вперше розроблено мотиваційні підходи до формування кредитного портфеля комерційних банків, в основі яких лежать: мінімальна ризиковість кредитних операцій відносно галузевої приналежності боржників; ризик кредитних операцій, який приймає на себе банк. При цьому кожній галузі клієнтської бази здійснюється лімітування обсягу позик відносно сукупного кредитного портфеля, враховуючи ймовірність їх повернення;

– розширено параметри моделі структури кредитного портфеля в умовах перехідної економіки за рахунок введення до неї такої складової як ризиковість кредитних операцій, окрім існуючих: рівнів процентних ставок, розміру позики ресурсного забезпечення. Введення в модель структури кредитного портфеля кредитних ризиків дозволяє зробити більш дієвою систему формування та управління кредитним портфелем;

– в моделі формування структури кредитного портфеля вперше запропоновано прогнозування кредитних ресурсів прямими та непрямими методами, виходячи із мотиваційного характеру формування ресурсної бази. Доведено, що необхідність та доцільність формування ресурсної бази визначається обсягом та структурою кредитного портфеля, а можливість її залучення та формування, як основи прогнозування, визначається розвитком кредитного ринку, економічною ситуацією в державі та надійністю банку;

– обґрунтовано, що підвищення рівня організаційного забезпечення процесу кредитування здійснюється за рахунок: дотримання принципів організації кредитування (тип взаємовідносин з клієнтом, прийнятність кредитного ризику для банку, нагляд та супроводження кредиту); розмежування функцій підрозділів банку, які реалізують кредитні відносини; чітке виконання функціональних обов'язків персоналу;

– визначені шляхи вдосконалення використання системи кількісних параметрів щодо оцінки ефективності кредитування, які залежать від комерційної доцільності кредитування суб'єктів кредитних відносин. Зокрема, для банків-кредиторів – це співвідношення між дохідністю та ліквідністю при мінімізації кредитного ризику, для суб'єктів господарювання – співвідношення

залучених та власних коштів з метою зростання прибутковості власного капіталу, для банків-боржників – дохідність активів при дотриманні нормативних рівнів ліквідності та платоспроможності;

– удосконалена методика оцінки кредитоспроможності суб'єктів господарювання, в основу якої покладені показники фінансової стійкості позичальника, його готовності та спроможності повернути основний борг і проценти за ним. При цьому оцінка кредитоспроможності зводиться до ймовірності погашення позики виходячи з ділової репутації позичальника, фінансового стану, прогнозу грошових потоків позичальника;

– одержала подальший розвиток оцінка обсягу грошових потоків, яка слугуватиме базою щодо можливості погашення кредиту та процентів за ним. Запропонована оцінка здійснюватиметься на основі таких параметрів як час кругообігу обігових коштів суб'єктів господарювання, періодичність вивільнення коштів в процесі їх обігу та наявного власного капіталу;

– розроблена система організаційно-управлінських заходів з реалізації кредитної політики з визначенням функцій та конкретних дій працівників банку, відповідальних за проведення кредитних операцій. Визначено, що розмежування функцій повинно передбачати інформаційне, організаційне та правове забезпечення діяльності з видачі кредиту.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що отримані наукові результати з комплексного теоретико-методологічного дослідження функціонування кредитного механізму створюють передумови для покращення організації та управління кредитними відносинами на макроекономічному та мікроекономічному рівнях. Наукові результати дисертаційної роботи дозволяють підвищити дієвість кредитного механізму в економіці країни шляхом вдосконалення менеджменту ресурсної бази, моделювання структури кредитного портфеля та удосконалення практики кредитування комерційними банками суб'єктів господарювання. Окремі висновки і пропозиції дисертації, доведені до рівня практичних рекомендацій, використовуються у діяльності окремих комерційних банків: у діяльності Акціонерного поштово-пенсійного банку “Аваль” запроваджено модель управління кредитним портфелем (довідка № 01/704 від 28.02.2003р.), відкритим акціонерним товариством КБ “Хрещатик” при прогнозуванні обсягу кредитного портфеля використовуються методичні рекомендації щодо кількісної характеристики мотиваційності кредитних відносин (довідка № 0969-1 від 12.03.2003р.), у Тернопільській дирекції АКБ “Укрсоцбанк” прийняті до впровадження наукові розробки з методики визначення ліміту і термінів кредитних ліній при кредитуванні корпоративних клієнтів (довідка № 0841-10 від 10.03.2003р.).

Основні положення дисертації використовуються у навчальному процесі Тернопільської академії народного господарства при вивченні навчальних курсів “Гроші та кредит” та

“Банківські операції” (довідка № 10 від 9.01.2003р.).

Апробація результатів дисертації. У процесі дисертаційного дослідження проводилась апробація проміжних та кінцевих результатів роботи шляхом їх оприлюднення на міжнародних, республіканських та регіональних конференціях, зокрема: науково-практичній конференції “Організація бухгалтерського обліку, аналізу і контролю в умовах переходу до ринкової економіки (Тернопіль, 1993), міжнародній науково-практичній конференції “Методологія економіко-статистичного дослідження в умовах ринку” (Тернопіль, 1997), міжнародній конференції “Банківська система України: проблеми становлення та перспективи розвитку” (м. Тернопіль, червень 1998 р.), міжнародній науково-практичній конференції “Ризикологія в економіці та підприємстві” (Київ, березень 2001 р.), всеукраїнській науково-методичній конференції “Сучасні аспекти фінансового управління економічними процесами” (Севастополь, 2003).

Публікації. За результатами виконаних досліджень опубліковано 30 наукових праць загальним обсягом 39 друк. арк. Загальний обсяг опублікованого матеріалу, який належить особисто дисертанту – 37,9 друк. арк., у т.ч. 2 монографії; 20 статей у наукових фахових виданнях; публікації в інших виданнях, в т.ч. матеріали і тези виступів на конференціях.

Обсяг і структура роботи. Дисертація складається з вступу, чотирьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаної літератури, додатків. Дисертаційне дослідження викладене на 365 сторінках друкованого тексту і містить 36 таблиць, 14 рисунків. Список використаних літературних джерел налічує 268 найменувань і займає 24 сторінки, 11 додатків, розміщених на 31 сторінці.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність вибраної теми дисертації, визначена мета та основні завдання, об’єкт і методологічна основа дослідження, відображено наукову новизну і практичне значення одержаних результатів, подано інформацію стосовно апробації та публікації результатів дисертаційного дослідження.

У розділі 1 **“Основи функціонування кредитного механізму”** досліджено необхідність, суть та цілі кредитної політики, механізм її реалізації через функціонування кредитного механізму.

У дисертації констатовано, що головною метою ринкової економіки є задоволення індивідуальних потреб суспільства на основі забезпечення стабільного економічного становища країни, безперервності розвитку економіки, ефективної системи управління та регулювання процесами виробництва, розподілу, обміну та споживання. Очевидно, що для її реалізації

необхідно досягти конкретних цілей, які впливають із економічних потреб і інтересів у процесі суспільного відтворення шляхом взаємодії грошово-кредитної, фінансово-бюджетної, цінової політики тощо. Особливістю грошово-кредитної політики є те, що її реалізація визначається механізмом впливу на процеси відтворення безпосередньо двох самостійних та взаємозв'язаних економічних категорій: грошей і кредиту. Проте, відносно відокремлене існування кредитної і монетарної політики пов'язане із дією специфічних економічних категорій, їх рухом і конкретними методами регулювання, механізмами функціонування та напрямками реалізації. Виходячи з цілей та завдань, що стоять перед кредитною політикою, вона відіграє пріоритетну роль у грошово-кредитній політиці.

В роботі обгрунтовано, що необхідність кредитної політики на макроекономічному рівні пов'язана із:

- кредитною підтримкою економічного зростання в суспільстві шляхом розподілу та перерозподілу вартості на засадах повернення та платності;
- кредитним забезпеченням пріоритетних напрямів розвитку економіки;
- забезпеченням стабільності та фінансової стійкості банківської системи;
- регулюванням грошової маси в обігу шляхом мультиплікативного ефекту кредиту.

У дисертації робиться висновок, що цілями кредитної політики держави є: сприяння економічному зростанню, забезпечення стабільності грошової одиниці та банківської системи, які виступають похідними від цілей економічної політики і визначаються останніми. Тому на макроекономічному рівні кредитна політика є складовою економічної політики й одночасно реалізує як політичні, так і соціально- економічні цілі держави і виступає приматом щодо банківської кредитної політики, визначаючи цілі та способи їх досягнення всіма учасниками кредитних відносин державою, установами банківської і парабанківської системи і позичальниками. Вона підпорядкована загальнодержавним економічним інтересам і пов'язана, насамперед, із мобілізацією та забезпеченням кредитними ресурсами розширеного відтворення суспільного продукту, кредитною підтримкою розвитку галузей економіки та потреб громадян, стабільністю та фінансовою стійкістю кредитної системи, стимулюванням інвестиційної активності, регулюванням грошової маси в обігу.

Кредитна політика на мікроекономічному рівні необхідна в тій частині, в якій потрібно забезпечити організацію процесу кредитування клієнтів окремо взятим комерційним банком, тобто визначити сегмент ринку, на якому доцільно працювати, розробити: норми і правила, які регламентуватимуть практичну діяльність банківського персоналу; конкретні інструменти для здійснення кредитних операцій. Отже, на мікроекономічному рівні кредитна політика є

складовою загальної політики банку, спрямованої на ефективне його функціонування.

Реалізація кредитної політики пов'язана як з економічними, так і з адміністративно-управлінськими інструментами, важелями, методами, які входять у поняття кредитного механізму. Поняття кредитного механізму не є новим для економічної науки, але на сьогодні немає достатніх підстав вважати його дослідженим. По-перше, західна економічна думка не виділяє окремо поняття кредитного механізму, проте держава за допомогою економічних та управлінських інструментів впливає на кредитне забезпечення економіки та здійснює кредитне регулювання як на макроекономічному, так і на мікроекономічному рівнях. По-друге, як у вітчизняній економічній літературі, так і в економічній літературі країн СНД немає його однозначного трактування. Під поняттям “механізм” у техніці традиційно розуміють спосіб функціонування певної системи, пристрій, що передбачає чи перетворює рух, складовими компонентами якого є: вхідна ланка, яка отримує рух від двигуна, вихідна, яка з'єднана з робочим органом машини та регулювальний пристрій (див. рис. 1).

Для визначення суті кредитного механізму необхідно врахувати наступні методологічні основи:

1) основним призначенням кредитного механізму є організація процесу кредитування, який набуває певної спрямованості та цільових орієнтирів у зв'язку з функціонуванням останнього;

2) кредитний механізм включає в себе не тільки процес кредитування, а й дії суб'єктів управління в особі держави та її органів, які через економічні й управлінські методи та важелі впливають на реалізацію кредитних відносин;

3) кредитний механізм не є статичним, а постійно розвивається, пройшовши ряд стадій від простої функціональної до складної управлінської системи;

4) ефективне функціонування кредитного механізму, який підпорядковує інструменти, важелі та методи впливу на процес кредитування, залежить від повноти забезпечення економічних інтересів суб'єктів кредитних відносин;

5) забезпечуючи реалізацію процесу кредитування, кредитний механізм охоплює і регулятивні дії, спрямовані на його адаптацію до швидкозмінної господарської ситуації.

Необхідність кредитного механізму зумовлена організацією й управлінням кредитним забезпеченням на макро- та мікрорівнях з метою ефективного розвитку економіки країни – з одного боку, і, враховуючи емісійну функцію кредиту, регулювання грошової маси – з іншого. Мета його функціонування - впливати через практичну реалізацію функцій кредиту на діяльність господарюючих суб'єктів, економіки країни в цілому, сприяючи при цьому розширеному суспільному відтворенню відповідно до дії економічних законів. Призначення кредитного механізму випливає із його необхідності та сутності і полягає в тому, що за його участю забезпечується використання кредиту як економічної категорії, реалізується на практиці його функції і роль, виникають різноманітні кредитні відносини, а також проявляються функції банків у процесі кредитування.

Отже, кредитний механізм представляє собою систему дій та організаційно-економічних прийомів, інструментів впливу, за допомогою яких реалізується роль кредиту в суспільному відтворенні, тобто вводиться в дію процес кредитування і регулювання його здійснюється відповідно до дії економічних законів.

Кредитний механізм, є інтегральним елементом господарського механізму, і його функціонування здійснюється на базі двох основних методів: грошово-кредитного забезпечення та грошово-кредитного регулювання. Він включає в себе наступні ланки та елементи.

Вхідною його ланкою є формування обсягу кредитних ресурсів і кредитного портфеля, яке підпорядковане як загальнодержавним інтересам, так й інтересам окремого комерційного банку. Інструменти впливу на даний блок охоплюють стимулювання (обмеження) попиту та пропозиції кредиту як економічними, так і адміністративними, управлінськими методами.

Вихідною ланкою кредитного механізму є обсяги кредитного забезпечення, що знаходять своє відображення в конкретних видах позик, їх строками та відсотках за ними. Надання останніх пов'язане із чітким дотриманням принципів та умов кредитування суб'єктами кредитних відносин, головна ланка – процес кредитування. Залежно від об'єктів та методів кредитування у банківській практиці розрізняють конкретні види кредитів, кожен з яких надається під конкретну процентну ставку. Всі ці елементи кредитного механізму безпосередньо впливають на реалізацію процесу кредитування і, відповідно, надають певної спрямованості у його функціонуванні.

До кредитного механізму, поряд із процесом кредитування як основним виразником суті

кредиту, входять і господарські зв'язки суб'єктів кредитування як структурний елемент кредитних відносин, прогнозування та формування обсягу кредитних ресурсів та кредитного портфеля і контроль та регулювання кредитного забезпечення.

Кожен блок складається з елементів та інструментів впливу, які й визначають його зміст. Вони відрізняються рівнем конкретності і певною підпорядкованістю, з одного боку, і взаємозв'язком та взаємообумовленістю – з іншого.

Регулювання кредиту – це сукупність заходів держави та комерційних банків, спрямованих на зміну обсягів, структури та динаміки кредитного ринку та кредитних портфелів з метою якісного впливу на економічні процеси.

В роботі робиться висновок, що для ефективного функціонування кредитного механізму необхідно дотримуватися конкретних засад та умов його реалізації. До принципів функціонування треба віднести: законодавче забезпечення реалізації кредитних відносин, обґрунтування доцільності кредитних відносин, взаємозв'язок та взаємообумовленість ланок та елементів кредитного механізму, дотримання кредитної дисципліни суб'єктами кредитних відносин, адекватність функціонування кредитного механізму розробленій кредитній політиці.

Дотримання умов реалізації кредитного механізму, які виступають формою реалізації принципів, є обов'язковим атрибутом його функціонування. Вони надають певної спрямованості його реалізації і у випадку недотримання означають автоматизм у функціонуванні кредитного механізму. До умов реалізації необхідно віднести: ступінь законодавчого забезпечення кредитних відносин, стан економічного розвитку їх суб'єктів, ефективність їх регулювання, дотримання мотиваційності в реалізації кредитної політики, забезпечення підпорядкованості елементів кредитного механізму, вибір пріоритетності в реалізації кредитної політики.

Відносини позики, які виникають у процесі функціонування кредитного механізму, базуються на цілком певних правових засадах та економічних інтересах суб'єктів цих відносин, і тільки взаємність цих інтересів передбачає їх практичну реалізацію. Практична реалізація правового боку кредитних відносин пов'язана як із правочинністю суб'єктів, так і з правовим полем їх діяльності. Тому автор приходять до висновку, що відсутність необхідних законів, волюнтаристське тлумачення чинних, перевищення прав структурами та посадовими особами породжують суб'єктивізм у функціонуванні кредитного механізму.

Встановлено, що спільність економічних інтересів суб'єктів кредитних відносин полягає у виробничій необхідності, комерційній доцільності та у фінансовій можливості їх реалізації як з боку кредитора, так і з боку боржника. Для банків необхідність у кредитних відносинах викликана їх функціональними призначеннями; можливість - наявністю вільних кредитних ресурсів, які можна спрямувати для надання кредиту; а доцільність надання пов'язана з їх комерційною діяльністю, і як наслідок - ціною кредиту, яка повинна бути не меншою, аніж вартість залучених ресурсів та затрат банку на проведення кредитних операцій.

Для суб'єктів господарювання необхідність залучення кредиту і його параметри пов'язані з особливостями кругообігу капіталу, можливість з характером їх цільового використання, яке б приносило відповідний дохід для його повернення, а доцільність визначається критерієм ефективності їх використання. Таким критерієм для суб'єктів реального сектору економіки може слугувати рентабельність власного капіталу.

У дисертації підкреслюється що, виступаючи формою реалізації кредитної політики, кредитний механізм у процесі свого функціонування обумовлює взаємодію суб'єктів кредитних відносин з точки зору взаємовигідного економічного співробітництва та правового забезпечення

їх інтересів, які ґрунтуються на об'єктивних закономірностях руху кредиту. Врахування на практиці такої взаємодії сприяє, з одного боку, прогнозуванню кредитного портфеля комерційного банку, а з іншого - дає можливість прогнозувати забезпечення цього процесу ресурсною базою.

У розділі 2 **“Кредитна політика комерційних банків в організації процесу кредитування”** зазначено, що прогнозування та формування кредитного портфеля на мікроекономічному рівні залежить від напрямків кредитної політики, в основі яких лежать стратегія і тактика комерційного банку на кредитному ринку. Стратегія на рівні окремого комерційного банку визначається, по-перше, вибором клієнтів і кредитних інструментів, по-друге, нормами і правилами, які регламентують практичну діяльність банківського персоналу, і, по-третє, компетентністю керівництва банку і рівнем кваліфікації персоналу, який займається питанням кредитування. Тактика кредитної політики охоплює конкретні інструменти, які використовуються комерційним банком для реалізації його стратегічних цілей при здійсненні кредитних операцій, напрямки їх вдосконалення, порядок організації кредитного процесу. Вона полягає в розумному поєднанні вибору між ліквідністю та безпекою банку, з одного боку, та можливістю отримання прибутків – з іншого. При цьому використовуються традиційні чи нетрадиційні методи кредитування, різні види кредитів, розробляються умови кредитування з урахуванням можливостей і потреб ринку. У зв'язку з цим в дисертації робиться висновок, що кредитна політика створює необхідні загальні передумови ефективної роботи персоналу кредитного підрозділу банку, зменшує імовірність помилок і прийняття нераціональних рішень. Тому на розробку кредитної політики для кожного окремого банку впливають як внутрішні, так і зовнішні фактори, що визначають пріоритетність та напрямки з точки зору галузевої спрямованості, типу клієнтів, видів кредиту, організації процесу кредитування тощо. Якщо внутрішні фактори пов'язані з конкурентоспроможністю установи банку, і зокрема, з його фінансовою стійкістю та надійністю, то зовнішні фактори - з політичною та економічною ситуацією в країні, тенденціями розвитку регіону, законодавчою базою, рівнем розвитку банківської інфраструктури, заходами державного регулювання банківської діяльності.

Банківське законодавство загалом визначає основні правила банківської діяльності; від ступеня його досконалості залежить захист інтересів як банку-кредитора, так і боржника. Тому в дисертації обґрунтовано, що в даний час є необхідним прийняття законів “Про кредитування”, “Про захист прав банків-кредиторів”; внесення необхідних змін і доповнень до Закону України “Про заставу”, особливо в частині спрощення процедури реалізації майна, формування повноцінного правового поля, що регулює відносини іпотеки, створення умов щодо концентрації ресурсів, запровадження системи управління грошовими потоками на державному рівні в інтересах виробництва.

У дисертації досліджено вплив загальноекономічних факторів або рівнів економічного розвитку регіонів на вектори кредитної політики. Так, провівши аналіз макроекономічних показників економічного розвитку України за період з 1998 до 2002 років (див. табл. 1), автор робить ряд висновків щодо пріоритетів кредитної політики:

- низький рівень доходів працівників у матеріальній та нематеріальних сферах (середньомісячна зарплата у 2002р. складала 376 грн.), наявне та приховане безробіття, зумовлюють обмеженість у кредитуванні фізичних осіб;
- штучно створений застій у діяльності державних підприємств, низька конкурентоспроможність їх продукції, а також наявність значних проблем із реалізацією

- заставного майна спонукають банки до кредитування колективних та акціонерних підприємств (частка кредитів яких у 2002 р. становила 75,1 %);
- серед підприємств недержавної форми власності пріоритети кредитної політики надаються тим галузям, де вища обіговість капіталу та рентабельність виробництва (в сфері обігу питома вага кредитів у структурі обігових коштів у 2002 становила 36,9 %, а в промисловості – 35,5 %);
 - ризиковість кредитних операцій, високі процентні ставки (у 2002 – 20,8 %), недосконалість банківського законодавства (відсутність правового захисту кредитора) зумовлюють кредитування в основному на поточну діяльність господарюючих суб'єктів (короткострокові позики займають найбільшу питому вагу – 71,7 % у 2002р.);
 - врахування того факту, що валюта є одним із найнадійніших інструментів страхування від інфляційних ризиків, призвело до збільшення кількості наданих валютних ліцензій. Кредитування у валюті займає значну питому вагу в загальному обсязі наданих кредитів (42,0 % у 2002р.).

Таблиця 1

Структура кредитів, наданих комерційними банками України

Структура кредитів	1998	1999	2000	2001	2002
За термінами надання					
Короткострокові	81,5	77,6	82,1	78,3	71,7
Довгострокові	18,5	22,4	17,9	21,7	28,3
За видами економічної діяльності					
Промисловість	38,1	34,4	40	40	35,5
Сільське господарство	4,4	3,4	4,4	6,6	6,2
Будівництво	3,1	4,0	2,3	2,4	2,1
Транспорт	2,4	4,0	4,6	3,4	3,8
Торгівля і громадське харчування	34,2	38,4	36,6	35,8	36,9
Інші	17,8	15,8	12,1	11,8	15,5
За формами власності					
Приватна (в т.ч. фізичні особи)	13,5	12,3	9,5	10,1	13,5
Колективна	70,7	74,1	78,5	77,4	75,1
Державна	14,4	14,4	9,6	10,1	8,8
Міжнародні організації	1,4	2,3	2,4	2,4	2,7
За валютою					
В національній валюті	57,6	48,5	53,6	55,5	58,0
В іноземній валюті	42,4	51,5	46,4	44,5	42,0

Примітка: Розраховано за даними: Бюлетень Національного банку України. – 2003. - № 3.

Значну увагу в дисертації приділено мотиваційним підходам до формування кредитного портфеля. Портфельний підхід до кредитних операцій дає змогу систематизувати позики за

ступенем ризику, розробити певні заходи щодо підходів до кредитування, запобігти кредитним ризикам, а також узагальнити напрямки та інструменти механізму кредитування клієнтів. Виходячи з того, що кредитний портфель – це сукупність виданих позик, які класифікуються за критеріями, пов'язаними з різними факторами кредитного ризику, то аналіз його стану в системі управління банком дозволяє вибрати варіант раціонального розміщення ресурсів, напрямків кредитної політики банку. Тому в дисертації акцентовано, що на основі аналізу кредитного портфеля комерційний банк при формуванні останнього повинен: по-перше, визначити ту зону ризику, яку кожен банк може взяти на себе; по-друге, встановити, за рахунок чого можуть бути мінімізовані ризики; по-третє, визначити пріоритетні сфери та напрямки кредитної діяльності банку; по-четверте, розрахувати приріст сукупного кредиту відповідно до приросту та структури ресурсної бази.

Моделювання структури кредитного портфеля безпосередньо пов'язане із побудовою моделі управління кредитним портфелем і базується на його основі. Тому запропонована в дисертації модель структури кредитного портфеля передбачає чотири послідовних етапи, об'єднаних загальною метою – оптимальністю його структури при максимізації прибутку, зокрема:

- на першому етапі приймається рішення щодо врівноваження пропозиції та попиту на вклади та депозити, з одного боку, і попитом на кредитні ресурси - з іншого;
- на другому - визначаються кредитні ризики за групами позик, які надаються установою банку за сукупним портфелем на основі співвідношення між номінальними та реальними показниками за поверненням позик і процентів за ними, оскільки саме в цій розбіжності відображена якість позичкового активу та його ризиковість;
- на третьому етапі здійснюється оптимальне розміщення ресурсів за напрямками процентної маржі (різниці між отриманими і скоригованими на кредитні ризики та сплаченими процентами за депозитно-кредитними операціями);
- на четвертому етапі моделювання відбувається адаптування прогнозної моделі до фактичного стану грошово-кредитної ситуації комерційного банку через коригування прогнозованих величин на фактичне їх значення. У зв'язку з цим, менеджери банку розробляють конкретні заходи для доведення фактичної структури кредитного портфеля до прогнозованої моделі.

В розділі 3 дисертації **“Менеджмент ресурсної бази комерційних банків”** підкреслюється, що ресурсна база кредитування комерційного банку є тим сукупним капіталом, який утворюється в результаті проведення банком політики збільшення власного капіталу та залучених коштів і використовується для здійснення активних операцій з метою реалізації суспільних і власних комерційних інтересів. Тому структура джерел формування кредитних ресурсів повинна формуватися адекватно до активних операцій.

Аналіз структури кредитних ресурсів, який проведено в дисертації дає підстави стверджувати, що основну частину кредитних ресурсів становлять залучені кошти, структура яких для конкретних банків характерна суттєвими відмінностями, пов'язаними з різними термінами їх діяльності з моменту утворення, різницею у величині їх статутних капіталів, кількістю та якістю обслуговування клієнтури.

Проведений аналіз динаміки депозитів у комерційних банках виявив тенденцію до росту строкових депозитів. Так, їх питома вага у 2000 році становила 30,1 відсотка, а у 2002 – 45,5 відсотка, хоча основна частка депозитів у 2002р. – залишки на поточних рахунках суб'єктів

господарювання та фізичних осіб (54 відсотки). Із них на долю суб'єктів господарювання припадає 74 відсотки.

Депозити до запитання є одночасно найдешевшим ресурсом, але в той же час таким, що не піддається прямим методам прогнозування. Тому, проводячи політику щодо залучення ресурсів, на думку автора, необхідно визначити оптимальну, ефективну комбінацію короткострокових і довгострокових вкладів, яка враховує ціну їх залучення та їх вплив на ліквідність банку.

Таблиця 2

**Темпи росту та структура депозитів
комерційних банків у національній валюті**

Роки	Депозити на рахунках суб'єктів господарювання та фізичних осіб							
	Всього		До запитання			Строкові		
	Сума, млн. грн.	Темпи росту до поп. року	Сума, млн. грн.	Питома вага	Темпи росту до поп. року	Сума, млн. грн.	Питома вага	Темпи росту до поп. року
1998	5046	100	3203	63,4	100	2123	36,6	100
1999	6830	135	4557	66,7	142	2612	33,3	123
2000	11433	167	7987	69,9	175	4004	30,1	153,3
2001	17265	151	10372	60,1	130	8960	29,9	223,7
2002	25409	147	13843	54,5	133	16888	45,5	188,5

Примітка: Розраховано за даними: Бюлетень Національного банку України. – 2003. - № 3. – с. 113-114.

В дисертації обґрунтовано, що реальні витрати банку із залучення ресурсів для кредитних вкладень прямо пропорційні до середньозваженої ціни кредитних ресурсів та обернено пропорційні до норми відрахувань в обов'язкові резерви і до питомої ваги ресурсів, які не використовуються при кредитуванні (готівка в касі, ресурси, спрямовані у фондову складову тощо).

В дисертації робиться висновок, що важливим напрямком у формуванні ресурсної бази є активізація роботи із залучення кредитних ресурсів для забезпечення росту кредитних вкладень. Внаслідок того, що депозити є відносно дешевим джерелом формування кредитних ресурсів, їх залучення комерційними банками передбачає вирішення двох проблем – це забезпечення ресурсами необхідного обсягу кредитів та місця і методів їх мобілізації. Тому, автор прийшов до висновку, що для практичного вирішення цих проблем вітчизняним комерційним банкам потрібно: розширювати спектр цільових та заощаджувальних вкладів і депозитів, супутних послуг клієнтам, з переходом на комплексне їх обслуговування; використовувати ширший діапазон процентів за депозитами, рівень яких був би привабливим для клієнтів; забезпечити якісне інформаційне обслуговування клієнтів щодо умов залучення коштів, фінансової стабільності банку; розширення мережі комерційного банку шляхом відкриття філій та територіально відокремлених безбалансових відділень, максимально наближених до клієнтів.

У процесі аналізу обсягів та структури залучених грошових коштів у вклади та депозити, та

впливу на них загальноекономічних факторів, автор приходиться до висновку, що значний податковий тиск на товаровиробників, недосконалість податкової політики щодо підтримки вітчизняного товаровиробника змушують частину суб'єктів підприємницької діяльності працювати в "тіні", вилучаючи при цьому значні кошти із банківського обороту. Окрім цього, на обсяги залучення коштів значний вплив мають взаємовідносини між банками та довіра до них з боку юридичних та фізичних осіб. Для повернення довіри населення, після банкрутства трастів (1994 р.) та банків (за період 1995 – 2000 рр.), зокрема системоутворюючого банку "Україна", банків "Славянський", "Інко", "Градобанк" необхідно, перш за все, організувати роботу Фонду гарантування вкладів фізичних осіб у напрямку нарощування можливостей виплати вкладів та прискорення здійснення цієї операції.

З іншого боку, на обсяг і структуру залучених ресурсів впливає розміщення кредитних ресурсів. Прогнозована модель кредитного портфеля комерційного банку має бути забезпечена відповідною ресурсною базою.

В дисертації обґрунтовано, що залежно від можливостей прогнозування, ресурси поділяються на ресурси прямого індексного та непрямого прогнозування (на основі динамічних рядів). Під пряме прогнозування підпадає, як правило, власний капітал банку в розрізі основного та додаткового, включаючи резервні фонди та субординований борг, до непрямого – мобілізовані активи. Відправним моментом у прогнозуванні непрямым методом мобілізованих пасивів є визначення їх стабільної частини як бази для прогнозованого обсягу. Обсяги стабільної частини залучених ресурсів необхідно визначати на основі показників: середнього терміну зберігання депозиту, стійкості депозитної бази та оборотності депозитів. Чим більша диверсифікація депозитів за строками, тим стійкіші сукупні залишки за ними. Отже, дані коефіцієнти дають змогу оцінити реальну величину депозитів і вкладів на конкретну дату і в динаміці, і на основі базових даних, динаміки коштів, показників розмаху і мінливості коливань, спрогнозувати їх на майбутній період.

В дисертації підкреслюється, що успішне функціонування кредитного механізму при інших однакових умовах полягає у збалансованому управлінні та регулюванні як депозитних, так і кредитних операцій, адже аналіз та прогнозування кредитних ресурсів має сенс тільки в тому випадку, коли вони пов'язані з активними операціями. Тому відправним моментом для прогнозування кредитних ресурсів є попит на них, який визначається обсягом прогнозованого кредитного портфеля. Але враховуючи те, що прогнозний обсяг кредитних ресурсів є відносною величиною, то при їх прогнозуванні необхідно передбачити певний запас ліквідних коштів, які б відігравали роль "страхового" запасу на випадок непередбачених обставин.

На основі аналізу ресурсної бази комерційних банків в дисертації робиться висновок, що якщо необхідність та доцільність формування ресурсної бази пов'язані з ефективністю реалізації кредитної політики, то можливості залучення та формування ресурсів дещо обмежені і залежать, передусім, від ступеня розвитку кредитного ринку й економічної ситуації в державі, з одного боку, та конкурентною силою банку – з іншого. Одним із аспектів конкурентної сили банку на кредитному ринку є його привабливість з точки зору фінансової стійкості, надійності, платоспроможності та ліквідності. При цьому менеджмент ресурсної бази комерційного банку повинен бути спрямований на підтримання такої структури пасивів, за якої співвідношення між власними та залученими джерелами коштів дають можливість збільшити прибуток банку та, відповідно, підвищити його фінансову стійкість. Тому в дисертації обґрунтовано, що основою фінансової стійкості є адекватна ресурсна база, структура й умови формування якої створюють

передумови для проведення виваженої кредитної політики. Адже наявна ресурсна база повинна бути прибутково розміщена, причому повинні бути забезпечені оптимальні співвідношення між ліквідністю та доходністю, які досягаються відповідно до розробленої кредитної політики в процесі організації кредитування клієнтів. При цьому організація процесу кредитування повинна відповідати певним параметрам ефективності, які для кожного учасника кредитних відносин є різними з огляду на його роль в економічних процесах.

В розділі 4 **“Удосконалення практики кредитування комерційними банками суб’єктів господарювання”** підкреслюється, що комерційний характер діяльності банків у сфері кредитування полягає в отриманні доходів від розміщення наявного обсягу кредитних ресурсів, страхуючись при цьому від можливих кредитних ризиків. Наявність протиріччя “доходність – ризик” стимулює банки розробляти і застосовувати у своїй практиці різні методи та умови кредитування, індивідуальні щодо кожного окремого позичальника.

Проводячи аналіз організації процесу кредитування як сукупності певних дій, які призводять до виникнення та вдосконалення взаємовідносин між етапами процесу кредитування, в дисертації обґрунтовано, що до останніх доцільно віднести: формування портфеля заявок на кредит відповідно до обсягу кредитних ресурсів; прийняття рішення щодо доцільності кредитування; вибір конкретних умов і методів кредитування; оформлення кредитної угоди; безпосереднє надання позики; моніторинг надання кредиту та його повернення, в тому числі процентів за ним; робота банків із сумнівними та безнадійними кредитами.

В дисертації робиться висновок, що організаційне забезпечення процесу кредитування передбачає:

по-перше, дотримання принципів, які служать основою організації банківського кредитування, серед них: тип взаємовідносин з клієнтом, прийнятність кредитного ризику для банку, нагляд та контроль у супроводженні кредиту;

по-друге, розмежування функцій підрозділів банку, які реалізують кредитні відносини з метою уникнення суб’єктивізму в оцінках та прийняті рішень;

по-третє, чітке дотримання функціональних обов’язків персоналу, що дозволить уникнути помилок при кредитуванні.

В дисертації підкреслюється, що одним з основних факторів, що визначають вміст портфеля заявок на кредит, виступають параметри ефективності кредитування як для кредитора, так і для боржника. Тому, в дисертації робиться висновок, що ефективність кредитування лежить у площині визначення критеріїв необхідності, доцільності та можливості як надання, так і використання кредиту. Так, для банків-кредиторів параметри ефективності зводяться до підтримання оптимального співвідношення доходності та ліквідності при мінімізації кредитного ризику, що досягається виконанням триєдиного завдання:

- 1) шляхом управління ліквідністю для забезпечення виконання зобов’язань перед кредиторами;
- 2) мінімізацією кредитних ризиків і, відповідно до цього, створенням відповідних резервів для їх компенсації;
- 3) збільшенням доходів від кредитної діяльності.

Для юридичних осіб реального сектору економіки ефективність кредитування полягає у залученні додаткових джерел фінансування виробничих потреб з метою одержання прибутку. При цьому прибутку, який отриманий за рахунок додаткових джерел фінансування, повинно бути достатньо як для взаємовідносин із державою (бюджетних платежів та позабюджетних фондів),

так і для погашення процентів за позикою та для власного розвитку. Тому однією з найважливіших проблем фінансової політики суб'єктів підприємницької діяльності є оптимізація структури їх авансового капіталу з точки зору співвідношення між власним та позичковим. Показником, який характеризує ефективність використання позичкового капіталу, є ріст величини прибутку, що припадає на одиницю власного капіталу, тобто ріст рентабельності власного капіталу.

В дисертації робиться висновок, що при рівні рентабельності авансованого капіталу вищої за ставку процентів за позичковий капітал, зростання обсягу позичкового капіталу в розрахунку на одиницю власного сприятиме підвищенню рентабельності власного капіталу і відповідно стимулюванню позичкового капіталу. У випадку, коли процентна ставка за кредитом досягає рентабельності авансованого капіталу або її величина більша за рентабельність, то теоретично залучати позичковий капітал стає не вигідним внаслідок відсутності росту або спаду рівня рентабельності власного капіталу. Проте на практиці підприємствам досить часто доводиться використовувати кредити, процентні ставки за які значно перевищують рентабельність їх капіталу.

Параметри ефективності для банків-боржників при міжбанківському кредитуванні обумовлені його властивостями та закономірностями функціонування і зводяться до росту доходності активів, під які береться міжбанківський кредит, з одного боку, та нормативними обмеженнями миттєвої та загальної ліквідності і співвідношенням високоліквідних активів до робочих – з другого.

На основі аналізу кругообігу обігових коштів робиться висновок, що обсяги позик в перемінну частину обігових коштів з точки зору ефективного їх використання, повинні бути обмеженими сумами коштів, необхідними для забезпечення повного періоду виробництва, а поверненість їх банку пов'язана з періодичністю надходження виручки від реалізації та формування вивільнених грошових коштів за днями кругообігу.

У тих випадках, коли об'єктом кредиту виступає постійна частина обігового капіталу, тимчасово вивільнені кошти в процесі цього кругообігу одразу ж використовуються не для погашення кредиту, а для закупок нових партій сировини, матеріалів, комплектуючих виробів тощо. Тому протягом довготривалого часу, незважаючи на неперервність кругообігу обігових коштів, кругообіг кредиту та його об'єкту залишається незавершеним, а позика банку має характер постійного джерела формування обігових коштів. У цьому випадку кредитору для забезпечення повернення позики необхідно розробляти ефективніші механізми кредитування, наприклад за єдиним рахунком, на якому можна було б лімітувати суми вивільнених під час кругообігу грошових коштів. Понадлімітну суму коштів можна спрямовувати на погашення раніше отриманої позики, і, навпаки, коли вивільнених коштів буде недостатньо для нормального забезпечення ходу кругообігу, а значить – менше обмеженої суми, банки в обов'язку цієї недостатності видають позики. При цьому кредитори повинні бути впевненими в періодичності повернення кредиту боржником. Це значною мірою залежить від обсягу реалізації або від вивільнення коштів у грошовій формі. Користуючись схемою аналізу кругообігу обігових коштів і участю кредиту в джерелах їх формування, згідно з описаною ситуацією, ліміт вивільнення коштів розраховується на підставі формули:

$$\frac{S_p (VP - K)}{2} < \beta < (VP - K) S_p,$$

де VP – середня тривалість виробничого циклу;

S_p – собівартість випущеної продукції;

β – ліміт суми вивільнення коштів;

K – одиниця тривалості виробничого циклу (години, дні, місяці).

Проведений у дисертації кількісний аналіз підтверджує можливість і доцільність застосування наведеної формули для визначення ліміту вивільнення коштів.

Можливість організації процесу кредитування пов'язана з наявністю вільних кредитних ресурсів у кредитора та можливістю їх цільового використання та повернення на платній основі боржником. Ступінь ризиковості даної операції, тобто ймовірності неповернення кредиту, залежить також від оцінки потенційної можливості використати і повернути кредит позичальником. Таку оцінку можна давати в процесі визначення кредитоспроможності потенційних позичальників, яку доцільно проводити за трьома незалежними напрямками: репутацією та діловою активністю клієнта, його фінансовим станом та аналізом і прогнозуванням грошових потоків, виходячи із параметрів техніко-економічного обґрунтування об'єкта, що кредитується. В дисертації робиться висновок, що кредитоспроможність, у даному контексті, охоплює наявність передумов для надання банком кредиту позичальнику та спроможність і готовність останнього сповна у визначеній кредитною угодою термін погасити його. В дисертації підкреслюється, що такий підхід дозволить включити в оцінку кредитоспроможності позичальника як суб'єктивні (правочинність, репутацію та ділові якості клієнта), так і об'єктивні фактори (фінансовий стан клієнта та аналіз і прогноз грошових потоків, пов'язаний із кредитованим проектом). Показники, що входять до оцінки, визначаються відповідно до класності, тобто рівня і параметрів їх значень та ступеня впливу (ваги) на дані напрямки.

Рівень кредитного ризику позичальника виражається ймовірністю втрати банком позичкової вартості на основі оцінки класів за його репутацією $K(R1)$, фінансовим станом $K(R2)$ та прогнозом грошових потоків, виходячи із техніко-економічного обґрунтування проекту $K(R3)$ до ймовірності $P1$, $P2$ та $P3$. Такий перехід здійснюється на основі прагматичних оцінок параметрів класності та ймовірності непогашення позик відповідно до них. Загальний рівень ризику позичальника (P) визначається на основі оперування ймовірностями, застосовуючи формулу додавання ймовірності, тобто ймовірності непогашення позики хоча б згідно з одним із напрямків.

В дисертації констатовано, що для реалізації процесу кредитування як з боку банку, так і з боку боржника необхідно, щоб їхні інтереси збігалися, тобто, щоб необхідність, доцільність та можливість кредитування відповідали одночасно інтересам обидвох, з одного боку, і сам процес кредитування був достатньо деталізований та прозорий із виокремленням конкретних завдань, розподілом обов'язків та відповідальності окремих посадових осіб, які забезпечують реалізацію

конкретних етапів кредитування, - з іншого.

Такий підхід до технології кредитування забезпечується через розробку та складання технологічних карт кредитування, які базуються, з одного боку, на функціональних обов'язках працівників окремих підрозділів банку щодо процедури кредитування, а з іншого – на етапах процесу кредитування клієнтів.

Отже, забезпечуючи взаємозв'язок етапів кредитування із функціональними обов'язками та відповідальністю окремих працівників, технологічна карта охоплює конкретний напрямок та зміст роботи щодо кредитування.

В дисертації підкреслюється, що для недопущення впливу внутрішньобанківських чинників на виникнення проблемних кредитів необхідно розмежувати обов'язки між співробітниками кредитного відділу та централізувати видачу позик. Таке розмежування функцій повинно передбачати, перш за все, інформаційне забезпечення видачі кредиту, проведення аналізу кредитоспроможності клієнта спеціальним аналітичним бюро та нагляд за цільовим використанням кредиту. Це дасть змогу виключити можливість попадання в залежність співробітника кредитного відділу від клієнта. Подібна модель розподілу обов'язків повинна існувати також при оцінці вартості предмета застави.

Автор приходить до висновку, що відповідно до принципів розподілу кредитних функцій, у кредитному відділі доцільно створити наступні сектори: інформаційний, сектор аналізу або кредитної експертизи та сектор супроводу. Якщо інформаційний сектор переважно займається попереднім розглядом, збирає, обробляє та упорядковує вхідну інформацію щодо кредитування клієнта, то сектор аналізу проводить остаточну обробку її, тобто оцінює загальноекономічні аспекти діяльності потенційного боржника, окупність кредитованих проектів, визначає платоспроможність заявника та його кредитний рейтинг і на основі цього аргументує висновок щодо прийняття рішення про кредитування. Сектор супроводження здійснює нагляд за наданими кредитами, тобто веде кредитні справи позичальників, перевіряє цільове використання кредиту, стан його погашення, а також здійснює моніторинг діяльності підприємства.

Отже, мотиваційний підхід до організації процесу кредитування та його прозорість і зрозумілість для клієнтів, з одного боку, та забезпеченість чіткості виконання процедур з кредитування для спеціалістів банку – з іншого, дасть можливість ефективно реалізувати кредитну політику банку і забезпечить ефективне функціонування кредитного механізму.

ВИСНОВКИ

В дисертації на основі науково-теоретичних обґрунтувань векторів кредитної політики, механізму її реалізації комплексного аналізу менеджменту ресурсної бази та практики кредитування комерційними банками суб'єктів господарювання розроблені науково обґрунтовані висновки та сформульовані практичні пропозиції щодо вирішення актуальної проблеми – підвищення дієвості кредитного механізму в економіці України.

Суть головних науково-теоретичних та практичних результатів дисертації зводяться до наступного:

1. Кредитна політика на макроекономічному рівні є складовою частиною економічної політики, а тому реалізує як політичні, так і економічні цілі держави. На мікроекономічному рівні вони є складовою частиною загальної політики банку, спрямованої на досягнення стратегічних його цілей: дотримання фінансової стійкості, надійності, ліквідності та платоспроможності банку. Реалізація кредитної політики на макроекономічному та мікроекономічному рівні здійснюється через кредитний механізм і пов'язана із раціональною організацією кредитних відносин, їх управлінням та регулюванням для досягнення конкретних цілей як окремого комерційного банку, так і держави загалом.

Функціонування кредитного механізму здійснюється на базі двох основних методів: кредитного забезпечення та кредитного регулювання. Базовими його ланками є процес кредитування, формування ресурсної бази та кредитного портфеля. Взаємозв'язок та взаємообумовленість даних ланок іншим складовим позначається на дієвому функціонуванні кредитного механізму в напрямках забезпечення джерелами функціонування потреб реального сектору економіки, фінансової стійкості кредитної системи, стабілізації інфляційних процесів, прибутковості суб'єктів господарювання.

2. Здатність кредитного механізму реалізувати кредитну політику пов'язана із дотримання принципів та умов його функціонування. Дотримання в практичній діяльності принципів (законодавчого забезпечення реалізації кредитних відносин, економічної обґрунтованості доцільності кредитного забезпечення, взаємозв'язку та взаємообумовленості ланок та елементів кредитного механізму, дотримання кредитної дисципліни суб'єктами кредитних відносин та адекватності його функціонування розробленій кредитній політиці) пов'язано з конкретними умовами, які виступають формою їх реалізації і надають цілеспрямованого функціонування кредитному механізму у напрямі досягнення цілей кредитної політики. В залежності від ступеню впливу на функціонування кредитного механізму умови поділяються на зовнішні та внутрішні. До зовнішніх умов належать: ступінь законодавчої відповідності та процедури реалізації кредитних відносин, стан економічного розвитку суб'єктів кредитних відносин, ефективність їх регулювання. Внутрішні умови функціонування кредитного механізму визначаються дотриманням мотиваційності в реалізації кредитної політики, забезпеченням підпорядкованості його ланок та елементів, вибором пріоритетності напрямів кредитної політики.

3. Дієвість кредитного механізму в економічній системі визначається позитивним результатом реалізації цілей кредитної політики. На макроекономічному рівні вона визначається впливом кредитного механізму на досягнення економічної стабільності та росту, забезпечення зайнятості та спаду безробіття, стабілізації інфляційних тенденцій та купівельної здатності грошової одиниці, фінансової стійкості та прибутковості кредитної системи. На

мікроекономічному рівні дієвість кредитного механізму проявляється у фінансовій стійкості, ліквідності, платоспроможності та прибутковій діяльності як кредитора, так і боржника, а тому визначається ступенем мотиваційності кредитних відносин: економічною необхідністю, фінансовою можливістю та комерційною їх доцільністю.

4. Виступаючи формою реалізації кредитної політики, кредитний механізм у процесі свого функціонування обумовлює взаємодію суб'єктів кредитних відносин щодо взаємовигідного економічного співробітництва та правового забезпечення дотримання їх інтересів, які ґрунтуються на об'єктивних закономірностях руху кредиту. Врахування на практиці такої взаємодії сприяє з одного боку, прогнозуванню кредитного портфелю, а з іншого – дає можливість прогнозувати його забезпечення ресурсною базою.

5. Стратегія на рівні окремого комерційного банку визначається вибором клієнтів та кредитних інструментів, нормами і правилами, які регламентують практичну діяльність банківського персоналу, компетентністю керівництва банку і рівнем кваліфікації персоналу кредитного відділу банку. Тактичні цілі кредитної політики охоплюють конкретні інструменти, які здатні поєднувати вибір між ліквідністю та економічною безпекою банку, з одного боку, та можливістю отримання прибутків, з іншого, використовуючи при цьому як традиційні, так і нетрадиційні методи кредитування, різні види кредитів, умови кредитування, адекватні своїм економічним можливостям. Тому, при портфельному підході щодо реалізації кредитної політики пропонується враховувати розвиток конкретного регіону на основі:

- встановлення меж кредитного портфеля згідно з параметрами розробленої кредитної політики;
- формування його обсягу, що здійснюється тільки в межах допустимих параметрів кредитного ризику;
- класифікації його структури стосовно ризиковості боржників та вживання заходів щодо їх мінімізації;
- прогнозування обсягу та якості кредитного портфеля відповідно до розробленої кредитної політики та емпіричних даних роботи банку.

6. З метою забезпечення ефективної реалізації портфельного підходу у практичній діяльності комерційних банків пропонується моделювати його структуру на основі рівня процентних ставок, ресурсного забезпечення та кредитного ризику галузей економіки. Ризиковість галузі щодо кредитування визначається на основі регулювання номінальних грошових потоків за наданими позиками відповідно до кредитних ризиків за реальними повернутими позиками підприємств-боржників, які належать до неї. Відповідно до ризиковості конкретних галузей їм встановлюється ліміт кредитування, що дозволяє зробити систему

формування та управління кредитним портфелем більш дієвою.

7. В основі моделі структури кредитного портфеля лежить ресурсне забезпечення прогнозованого його обсягу. Якщо необхідність та доцільність формування ресурсної бази пов'язані із ефективністю реалізації кредитної політики, то можливість формування та залучення ресурсів залежить від ступеня розвитку кредитного ринку економічної ситуації в державі та конкурентної сили банку на ринку кредитних ресурсів. Остання проявляється у фінансовій стійкості, надійності, платоспроможності і ліквідності, основою яких виступає обсяг власного капіталу банку. На основі аналізу тенденції капіталізації вітчизняних комерційних банків на сьогодні основними її напрямками є: реорганізація комерційних банків та збільшення капіталу за рахунок власних джерел, що сприятиме посиленню дієвості кредитного механізму.

8. Важливим напрямом забезпечення кредитними ресурсами прогнозного обсягу кредитного портфелю є прогнозування обсягу залучення ресурсів. Тому головним напрямом у прогнозуванні кредитних ресурсів є збалансованість кредитних вкладень з обсягом ресурсної бази та їх раціональне використання. Пропонується, здійснювати прогнозування кредитних ресурсів як прямим (індексним) так і непрямим (на підставі динаміки) методами. При цьому при прогнозуванні динамічними рядами слід передбачати додатковий резерв, як правило, ліквідних коштів, які б відігравали роль страхового запасу на випадок непередбачених обставин.

9. Для оцінки необхідності залучення додаткових джерел фінансування поточних господарських потреб у вигляді кредиту суб'єктами реального сектору економіки доцільно використовувати кругообіг їх обігових коштів. Аналіз кругообігу обігових коштів дає можливість оцінити параметри участі кредиту в ньому через оцінку обсягу грошових потоків на основі таких параметрів як час кругообігу обігових коштів суб'єктів господарювання, періодичність вивільнення коштів в процесі їх обігу та наявний власний капітал.

10. Ефективне функціонування кредитного механізму при інших однакових умовах полягає у збалансованості як депозитних, так і кредитних операцій, причому організація кредитування повинна відповідати певним параметрам ефективності, які для кожного учасника кредитних відносин є різними з огляду на його роль в економічних процесах. Для банків – кредиторів параметри ефективності зводяться до отримання оптимального співвідношення доходності та ліквідності при мінімізації кредитного ризику. Для юридичних осіб реального сектору економіки – ріст величини прибутку на одиницю власного капіталу. Для банків-боржників – ріст доходності активів, під які береться МБК, та дотримання нормативних обмежень ліквідності. Для фізичних осіб – перевищення середньомісячної доходності за період користування позикою над середньомісячними витратами, включаючи витрати з обслуговування боргу.

11. Якщо необхідність та доцільність у кредитних відносинах лежать у площині виробничої

потреби та параметрів ефективності кредитування суб'єктів кредитного механізму, то можливість організації процесу кредитування пов'язана з наявністю вільних кредитних ресурсів у кредитора та можливістю їх використання та повернення їх боржникам. Тому ризиковість кредитних операцій доцільно звести до ймовірності неповернення позики за хоча б одним із напрямів (додаванням сум ймовірностей): репутації та ділової активності клієнта, його фінансового стану та аналізу й прогнозування грошових потоків із врахуванням параметрів техніко-економічного обґрунтування об'єкта, що кредитується. При цьому, ймовірність неповернення позики враховуватиметься при встановленні ціни на кредитні ризики і відповідно її рівень залежатиме від здатності банку взяти на себе кредитний ризик.

12. Дієвість кредитного механізму також залежить і від прозорості та функціональної обов'язковості організаційної процедури реалізації кредитних відносин. Обґрунтовано, що підвищення рівня організаційного забезпечення процесу кредитування здійснюється за рахунок дотримання принципів організації кредитування, до яких належить – тип взаємовідносин з клієнтом; прийнятність кредитного ризику для банку; нагляд та супроводження кредиту; розмежування функцій підрозділів банку, які здійснюють кредитування та чітке виконання функціональних обов'язків персоналу банку. Тому, у зв'язку із недопущенням негативного впливу внутрішньобанківських чинників на виникнення проблемних кредитів, пропонується розмежувати функціональні обов'язки працівників кредитного відділу, зокрема, розмежувати функції по інформаційному забезпеченню видачі кредиту, проведення аналізу кредитоспроможності клієнтів та здійснення нагляду за цільовим використанням кредиту. Такий підхід пов'язаний з тим, щоб виключити імовірність виникнення залежності співробітника кредитного відділу від клієнта

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Гуцал І. С. Функціонування кредитного механізму в Україні в перехідний до ринку період. – Тернопіль: Збруч, 1999 – 312 с.
2. Гуцал І. С. Банківське кредитування суб'єктів ринку в трансформаційній економіці України. – Львів: Бібльос, 2001. – 244 с.

Статті у фахових виданнях:

3. Гуцал І. С. Робота банків з проблемними кредитами // Вісник ТАНГ. – 2001. – Випуск 14. – С. 65–68.
4. Гуцал І. С. Основні аспекти депозитної політики комерційних банків в перехідний до

ринку період // Вісник ТАНГ. – 2000. – Випуск 9. – С. 57–59.

5. Гуцал І. С., Чайковський Я. І. Банківська система України: стан та перспективи // Банківська справа. – 1998. – № 2. – С. 40–43. (Особистий внесок докторанта – рекомендації щодо напрямків розвитку банківської системи).

6. Гуцал І. С., Чайковський Я. І. Банківська система України сьогодні: основні проблеми і перспективи розвитку // Фінанси України. – 1997 – № 8. – С. 42–47 (Особистий внесок докторанта – причини кризового стану банківської системи).

7. Гуцал І. С. Параметри ефективності банківського кредитування суб'єктів господарювання // Наукові записи. ТДПУ ім. В. Гнатюка. – 2000. – № 6. – С. 67–71.

8. Гуцал І. С. Кредитна політика держави, її цілі та механізм її реалізації // Наукові записки ТДПУ ім. В. Гнатюка. – 2001. – № 7. – С. 113–118.

9. Гуцал І. С. Аналітична оцінка кругообороту обігових коштів та параметри участі кредиту в їх формуванні // Наукові записки: Зб. наук. пр. – Тернопіль: Економічна думка, 2001. – Випуск 9. – С. 226–231.

10. Гуцал І. С. Принципи та умови реалізації кредитного механізму в економічній системі країни // Наукові записки ТДПУ ім. В. Гнатюка. – 2001. – № 8. – С. 88–93.

11. Гуцал І. С. Кредитний портфель та ліквідність комерційних банків // Наукові записки ТДПУ ім. В. Гнатюка. – 2001. – № 9. – С. 70–74.

12. Гуцал І. С. Мотиваційні фактори у забезпеченні ефективності кредитування // Банківська справа. – 2002. – № 3. – С. 38–46.

13. Гуцал І. С. Процентні ставки за кредитами // Фінанси України. – 2002. – № 11. – С. 100–106.

14. Гуцал І. С. Розмежування функцій у процесі кредитування – шляхи підвищення його ефективності // Наукові записки ТДПУ ім. В. Гнатюка. – 2002. – № 13. – С. 68–72.

15. Гуцал І. С. Регіональні аспекти у формуванні кредитної політики комерційними банками України // Зб. наук. пр. – Тернопіль: Економічна думка, 2002. – Випуск 7. – С. 214–219.

16. Гуцал І. С. Мотиваційні підходи до формування кредитного портфеля комбанками України // Вісник ТАНГ. – 2003. – Випуск 1. – С. 80–83.

17. Гуцал І. С. Аналітична оцінка дієвості кредитного механізму в економіці України // Наукові записки: Зб. наук. пр. – Тернопіль: Економічна думка, 2003. – Випуск 12. – С. 54–57.

18. Шокун В. В., Бондаренко С. В., Гуцал І. С. Функціональний аспект моделювання состояния оборотных средств промышленности // Сб. науч. тр. Автоматизация технологии планирования в союзной республике – К.: ГЛАВНИИВЦ, 1988. – С.136–145 (Особистий внесок

докторанта – взаємозв’язок обсягу реалізації продукції та тривалості виробничого циклу).

19. Гуцал І. С. Аспекти організаційного забезпечення процесу кредитування суб’єктів підприємництва / Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2003. – Вип. 7. – С. 70–73.

20. Гуцал І. С. Правові основи формування кредитної політики комерційних банків // Вісник ТАНГ. – 2003. – Вип. 2. – С. 13–16.

21. Гуцал І. С. Прогнозування кредитних ресурсів комерційними банками – основа формування кредитного портфеля // Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. – Тернопіль: Економічна думка, 2003. – Вип. 8. – С. 43–49.

22. Гуцал І. С. Оцінка кредитоспроможності суб’єктів господарювання з врахуванням кредитного ризику // Наукові записки ТДПУ ім. В. Гнатюка. – 2003. – № 14. – С. 101–106.

В інших виданнях:

23. Гроші, банки та кредит. Навчальний посібник / За ред. Б. Л. Луціва. – Тернопіль: Карт-бланш, 2000. – 225 с. (Особистий внесок докторанта – розділ “Кредитні системи”).

24. Банківська справа. Навчальний посібник / За ред. Р. І. Тиркала. – Тернопіль: Карт-бланш, 2001. – 314 с. (Особистий внесок докторанта – розділ “Економічні та правові основи банківської діяльності”).

25. Гуцал І. С., Ткачук В. О. До питання кредитних ризиків та методів управління ними // Зб. наук. пр. ТАНГ. – 1997. – Випуск 1. – С. 78–79 (Особистий внесок докторанта – класифікація кредитних ризиків).

26. Гуцал І. С. Роботи банків з проблемними кредитами // Наукові записки ТДПУ ім. В. Гнатюка, 1999. – №2. – С. 119–121.

27. Гуцал І. С., Ханас Г. П. Депозитна політика комерційних банків в умовах переходу до ринку // Зб. тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції “Банківська система України: проблеми становлення та перспективи розвитку”. – Тернопіль, 1998. – С. 15–16.

28. Фаріон Я. М., Гуцал І. С. Методичні основи контролю за станом оборотних коштів в умовах ринкових відносин // Зб. тез доповідей науково-практичної конференції “Організація бухгалтерського обліку, аналізу і контролю в умовах переходу до ринкової економіки”. – Тернопіль, 1993. – С. 143–145.

29. Гуцал І. С., Сенів Б. Г. Деякі оцінки ефективності реальних інвестиційних програм // Зб. наукових праць за мат. міжнародної науково-практичної конференції “Методологія економіко-статистичного дослідження в умовах ринку”. – Тернопіль, 1997. – С. 122–123.

30. Бугір М., Гуцал І., Лисюк О., Чвалюк В. Ризики при грошово-кредитних відносинах // Зб. наукових праць за мат. міжнародної науково-практичної конференції “Ризикологія в економіці

та підприємстві”. – К: КНЕУ, Академія ДПС України, 2001. – С. 46-47.

АНОТАЦІЯ

Гуцал І.С. Дієвість кредитного механізму в економіці України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.04.01 – Фінанси, грошовий обіг і кредит. – Київський національний економічний університет, Київ, 2004.

Здійснено теоретико-методологічне дослідження функціонування кредитного механізму в умовах трансформаційної економіки, що забезпечує розв’язання певною мірою проблем організації та управління кредитними відносинами на макроекономічних та мікроекономічних рівнях.

Зокрема, обґрунтовано склад і структуру кредитного механізму як форму реалізації кредитної політики як на макроекономічних, так і на мікроекономічних рівнях. Запропоновано мотиваційні підходи до реалізації кредитних відносин суб’єктів кредитного механізму, які полягають у виробничій необхідності, комерційній доцільності та у фінансовій можливості, що сприяє прогнозуванню та формуванню кредитного портфеля та ресурсного його забезпечення. Досліджено вплив загальноекономічних та внутрішньо економічних факторів на стратегію та тактику кредитної політики комерційних банків на кредитному ринку. Запропоновано модель структури кредитного портфеля, яка дозволяє сегментувати кредитний ринок та адаптувати його до розвитку конкретного регіону. Розроблені методи прогнозування кредитних ресурсів для забезпечення формування кредитного портфеля комерційних банків. Запропоновано кількісні показники параметрів ефективності кредитних відносин як для кредиторів, так і для боржників, що сприятиме дієвому функціонуванню кредитного механізму.

Досліджено практику кредитування комерційними банками суб’єктів господарювання, на основі якої розроблені рекомендації щодо вдосконалення практики оцінки кредитоспроможності клієнтів, параметрів участі кредиту в кругообігу обігових коштів та розмежування функцій підрозділів банку в процесі кредитування.

Ключові слова: кредит, кредитна політика, кредитні відносини, кредитний механізм, кредитні ресурси, кредитний портфель, процес кредитування, кредитоспроможність.

АННОТАЦИЯ

Гуцал И.С. Действенность кредитного механизма в экономике Украины. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности

08.04.01 – Финансы, денежное обращение и кредит. – Киевский национальный экономический университет. – Киев, 2004.

Проведено теоретико-методологическое исследование функционирования кредитного механизма в условиях рыночного реформирования экономики, обеспечивающее разрешение в определенной мере проблемы организации и управления кредитными отношениями на макроэкономическом, и микроэкономическом уровнях. Предложены мотивационные подходы к реализации кредитных отношений субъектов кредитного механизма, которые заключаются в финансовой возможности, производственной необходимости и коммерческой целесообразности, что способствует прогнозированию и формированию кредитного портфеля и обеспечению ресурсной базы.

Исследовано влияние факторов на формирование кредитной политики коммерческих банков относительно организации процесса кредитования, что способствует созданию мотивационного подхода к формированию их кредитного портфеля. На этой основе предложена модель структуры кредитного портфеля, в основе которой лежит определение кредитных рисков по соотношению номинальных и реальных показателей возвратности ссуд и процентов по ним.

Эффективное функционирование кредитного механизма зависит от сбалансированного управления и регулирования ресурсной базы и кредитных операций, в связи с этим в работе разработаны методы прогнозирования кредитных ресурсов для обеспечения формирования кредитного портфеля. При этом акцентируется внимание на возможностях мобилизации ресурсов коммерческими банками, что зависит, с одной стороны, от развития кредитного рынка и макроэкономической ситуации в государстве, а с другой - от конкурентной силы банка с точки зрения его финансовой устойчивости, ликвидности, платежеспособности и надежности.

Проведено комплексное исследование практики кредитования коммерческими банками субъектов рынка и на этой основе внесены практические рекомендации по его усовершенствованию. Обоснованы предложения по определению количественных параметров эффективности кредитования как для банков-кредиторов, так и для клиентов-должников. На основании научного обобщения действующих зарубежных методик, практического опыта, анализа кредитоспособности субъектов хозяйствования, накопленного отечественными коммерческими банками, разработаны критерии оценки их кредитоспособности с учетом кредитного риска по трём направлениям: репутации и деловой активности; анализа финансового состояния и прогнозирования денежных потоков, исходя из технико-экономического обоснования кредитуемого объекта.

Для оценки необходимости привлечения дополнительных источников финансирования текущих хозяйственных нужд субъектов хозяйствования разработана методика определения размера кредита на основании особенностей кругооборота их капитала с учетом фактического наличия собственного капитала.

В диссертации предложены методические рекомендации по разделению функций между сотрудниками кредитного отдела коммерческого банка с целью прозрачности процесса кредитования и недопущения субъективных ошибок при предоставлении кредита. Предложенная методика мотивационного подхода к организации процесса кредитования, с одной стороны, и обеспечения четкого выполнения процедуры кредитования со стороны специалистов банка - с другой, дает возможность эффективно реализовать кредитную политику и обеспечить эффективное функционирование кредитного механизма.

ANNOTATION

Hutsal I. “Efficiency of Credit Mechanism in Ukraine’s Economy”. Manuscript.

Dissertation for Doctor’s Degree in Economics, speciality – 08.04.01 – Finances, Monetary Circulation and Credit – Kyiv National Economic University, Kyiv, 2004.

There has been carried out the theoretically methodological investigation of credit mechanism in conditions of transformation economy that provides to some extent problems solution of organization and management of credit relations on macro and micro economic levels. Particularly there has been substantiated the composition and structure of credit policy realization on macro and micro economic levels.

In the work we have proposed motivation approaches as for realization of credit relations of credit mechanism subjects consisting in production necessity, commercial expediency and financial possibility that help foreseeing and formation of credit portfolio and recourse providing.

There has been also investigated the impact of general economic and internal economic factors on strategy and tactics of commercial banks credit policy at the credit market.

There has been proposed a model of credit portfolio structure that enables to segment credit market and adapt it to a certain region development.

There have been worked out the ways of credit recourses predictions for providing commercial bank’s credit portfolio formations.

In the research we proposed quantitative in dices of determination of credit relations effectiveness for creditors and debtors, promoting effective credit mechanism function.

There has been fulfilled a research as for the credit practice the subjects economy by the commercial banks and on this base certain recommendations have been worked out as for improvement of practice assessment of clients’ credit capability, indices of credit participation during monetary circulation and delimit of banks units function in the process of crediting.

Key words: credit, credit policy, credit relations, credit mechanism, credit recourses, credit portfolio, crediting process, credit capability.

